

Bengt Höglund – Svensk input-output-pionjär

Bo Sandelin

Särtryck ur Magnus Henrekson (red.),
IFN 1939–2019 – 80 år av ekonomisk forskning

 INSTITUTET FÖR
NÄRINGS-
LIVSFORSKNING

BENGT HÖGLUND

SVENSK INPUT-OUTPUT-PIONJÄR

BO SANDELIN

Bengt Höglund (1921–2006) gick inte den rakaste vägen till universitetsstudier och en karriär som forskare och akademisk lärare.¹ Han kom från Torsås församling i Kalmar län. En tid arbetade han som rörmokare, och han var allmänt händig.² Under åren 1940–1945 var han till och från anställd som skrivbiträde hos landsfiskalen i Torsås; sammanlagt blev det drygt två år. Här visade han enligt ett tjänstgöringsbetyg ”stor skicklighet, synnerligen god arbetsförmåga, synnerligen stort nit samt synnerligen stor noggrannhet och ordning”, förutom att han ”iakttagit ett hedrande uppförande”.

Hösten 1943, då han fyllde 22 år och hade gjort militärtjänst, antogs Höglund vid Lunds privata elementarskola (”Spyken”), där han 1945 avlade studentexamen på latingymnasiet. Betyget var i de flesta ämnen AB eller a, med ett utstickande A, dvs. högsta möjliga, i matematik.

I Lund bedrev han också sina akademiska studier, från grundnivån till doktorsgraden, och han gjorde hela sin akademiska karriär där, med undantag för läsåret 1962–1963, då han var biträdande lärare vid Stockholms universitet. Industriens Utredningsinstitut var involverat i den forskning som ledde till doktorsavhandlingen *Modell och observationer* 1966. Höglund blev biträdande professor i Lund 1970 och professor 1979, en befattning som han upprätthöll till sin pensionering 1987.

UNIVERSITETSSTUDIER

Låt oss se lite närmare på Bengt Höglunds karriär. Som student i Lund tillhörde han Kalmar nation och var dess kurator 1948. Han avlade våren 1951 filosofie kandidatexamen med tre betyg i nationalekonomi, där Johan Åkerman, som

1 Lundensare i Lund och i forskningsringen tackas för kommentarer och upplysningar: Klas Fregert, Rolf Färe, Christina Jonung, Lars Jonung, Mats Lundahl, Eskil Wadensjö och Lars Werin. Dessutom tackas Magnus Henrekson och Johan Lönnroth av samma skäl.

2 Enligt mejl från Lars Werin.

var en centralgestalt för sina studenter, hade varit lärare. Höglund berättar i "Hågkomster från Lund" (1993) att ingen undervisning och i praktiken ingen examination förekom för mindre än två betyg (dvs. 60 högskolepoäng översatt till dagens språk). Studiekursen var omfattande och krävde kunskaper i ekonomisk teori, empiri och historia. "Troligen läste den som då tog 2 betyg mer doktrinhistoria än vad som normalt gäller för en filosofie doktor i dag" (vilket på 2010-talet inte säger något alls). Huvuddelen av litteraturen inhämtades genom självstudier, och studenten förutsattes kunna läsa inte bara svensk och engelsk litteratur utan även tysk och fransk. I de flesta ämnen var tentamen muntlig och genomfördes i professorns hem, men Johan Åkerman var stendöv så hans tentamina var skriftliga men individuella. Tentamen omfattade hela studiekursen i ett sammanhang.³

I Höglunds kandidatexamen ingick, förutom tre betyg i nationalekonomi, två betyg med spets i statistik och ett betyg med spets i statskunskap. Även i dessa ämnen konfronterades han med kända Lundaprofiler som Carl-Erik Quensel i statistik och Fredrik Lagerroth i statskunskap. Under höstterminen 1951 kompletterade han med ett betyg i praktisk filosofi och kunde i december ta ut en statsvetenskaplig-filosofisk examen och därmed tituleras *politices magister*. Höglund hade nu börjat glida in i institutionsarbetet och varit andre amanuens vid nationalekonomiska institutionen juli 1950 – juni 1951. Institutionen höll till på näst översta våningen i konviktoriehuset på Kyrkogatan, mitt emot universitetets baksida, där man sedan 1947 haft egna kontorsrum och ett seminarierum, som också tjänstgjorde som bibliotek. Detta var de första riktiga institutionslokalerna. Tidigare hade faciliteterna bestått av en andel i ett bord i "Gamla biblioteket" i Lundagårdshuset. Historikern Sture Bolin och lingvisten Karl Gustav Ljunggren hade andelar i samma bord (Åkerman 1997, s. 94).

Så var det dags för Höglunds licentiatstudier. Det högre seminariet under ledning av Johan Åkerman var ett forum för intensiv och högkvalitativ debatt, där vetenskapliga metodfrågor hade en central plats. Den enda licentiatundervisning som gavs var just vid det högre seminariet, där avhandlingar, tidskriftsartiklar och böcker behandlades. Förutom Bengt Höglund fanns där sådana kompetenta deltagare som Lars Werin och Bengt-Christer Ysander. Werin berättar i ett mejl hur det gick till på grund av Åkermans dövhet:

Flertalet seminarier ägnades lic-avhandlingar under arbete, och började med att avhandlingsförfattaren ganska kortfattat presenterade stoffet munt-

³ 1951 eller 1952 fanns dock en kortare teorikurs för Karl-Gustav Landgren och kortare kurser i svenskt näringsliv och i socialpolitik för Åke Elmér, samtliga med skriftlig sluttentamen. (Mejl från Lars Werin.)

ligt, men på basis av ett manuskript som Åkerman fick att läsa samtidigt. När någon sedan gjorde ett inlägg var det muntligt, och vederbörande klotttrade snabbt ner det i något sammandraget skick som Åkerman sedan fick att läsa. Det innebar att seminariet låg på is någon minut eller så. Åkerman gjorde då och då egna inlägg. Han numrerade lapparna allt eftersom han fick dem, och efter seminariet författade han sedan ett elegant och intressant protokoll. Fungerade fint! Och dösnack och nonsensgaggande kunde inte förekomma!

I april 1954 fick Höglund ut sin licentiatexamen efter att ha skrivit en licentiatavhandling om "Majoritetscykler i det svenska konjunkturförloppet under mellankrigsperioden" som fick betyget AB. Han hade också tenterat för Johan Åkerman och på tentamen fått betyget A.

En speciell företeelse var Nationalekonomiska studentklubben, som organiserade några gästföreläsningar varje termin. Klubben leddes ganska enväldigt av Johan Åkerman, som hade ett stort internationellt kontaktnät och svarade för inbjudningarna. Under Höglunds tid gästades klubben av dåtida storheter som Jan Tinbergen, Trygve Haavelmo, Milton Friedman, Oskar Morgenstern och Erich Schneider. Klubbens sekreterare hade att skriva referat av föreläsningen och den efterföljande debatten, vilket sedan publicerades i lokalpressen, klipptes ut och förvarades på institutionen.

Från och med juli 1954 till och med juni 1957 var Höglund förordnad som biträdande lärare, men han var tjänstledig för studier läsåret 1956–1957. Då var han i USA, som sedan drygt trettio år tillbaka hade ersatt Tyskland som främsta värdland för svenska studenter som ville bedriva högre studier. Höglund var visiting fellow vid Princeton University. Där följde han bland annat undervisningen i spelteori som gavs av Oskar Morgenstern, en av pionjärerna när det gäller att använda spelteori inom nationalekonomin. Man kan ana att Johan Åkerman varit den förmedlande handen till Morgenstern och Princeton. Åkerman hade två gånger haft Oskar och Dorothy Morgenstern som gäster i sitt hem Ringsjögården, senast 1950 då Åkermans elev Göran Nyblén disputerade i Lund med Morgenstern som fakultetsopponent (Åkerman 1997, s. 98).

Höglund följde i Princeton också William Baumols föreläsningar i matematisk ekonomi och Carl Hempels i vetenskapsteori. Särskilt Hempels vetenskapsteoretiska föreläsningar kan man gissa att han sett fram emot. Han var synnerligen väl förberedd för att kunna tillgodogöra sig dem. Den första publikationen i Höglunds lista över "av trycket utgivna skrifter" är uppsatsen "Form och fakta i ekonomisk teori", publicerad i *Ekonomisk Tidskrift* 1955. I denna uppsats, som alltså publicerades något år före USA-resan, spelar Hempel en betydande roll.

De vetenskapsteoretiska frågor som behandlas i uppsatsen handlar om sambandet mellan ekonomisk teori och empiriska observationer. Teorin kan användas till att förutsäga eller förklara, och anknytningen till dessa två funktioner, som har samma logiska struktur, var central. Det är en mycket klagörande uppsats, som visar att den stringens i tanken och klarhet i presentationen som kännetecknar Höglunds skrifter fanns där redan från början. När Höglund sökte preceptur (en tjänst på nivå mellan docentur och professor) på 1960-talet fick uppsatsen dock ett svalt bemötande av de sakkunniga. Ragnar Bentzel skrev bara: "Höglunds första vetenskapliga arbete 'Form och fakta i ekonomisk teori' är inte ointressant men kan dock inte betraktas som något egentligt vetenskapligt bidrag." Assar Lindbeck och Björn Thalberg nämnde inte uppsatsen. Man kan spekulera i om detta återspeglar skillnader mellan Höglund och de sakkunniga i ämnessyn – dvs. vad ekonomer bör syssla med – eller om uppsatsen helt enkelt ansågs ha för lite originalitet.

INPUT-OUTPUT-STUDIEN

Bengt Höglunds mest omfattande vetenskapliga bidrag är den input-output-studie av den svenska ekonomin som påbörjades 1957, och där Höglund och Lars Werin ansvarade för olika delar. En tredje medverkande var Carlaxel Carlström. Input-output-analysens grundidé – att visa interdependensen i ekonomin med strömmarna mellan olika sektorer – framfördes redan i den franske 1700-talsfysiokraten Francois Quesnays *Tableau Économique*. Men den moderna formuleringen härrör från den rysk-amerikanske ekonomen Wassily Leontief, som för detta år 1973 belönades med Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne. Leontief berättar:

Efter det att jag hade insett att den så kallade partialanalysen inte kan ge en tillräckligt bred grund för en fullständig förståelse av ekonomiska systems struktur och utveckling, började jag 1931 att formulera en allmän jämviktsteori som man kan använda empiriskt. År 1932 fick jag ett forskningsuppdrag att göra ett utkast till de första input-output-tabellerna för den amerikanska ekonomin avseende åren 1919 och 1929. Från 1935 började jag för detta använda stora mekaniska räknemaskiner och från 1943 den första elektroniska datorn (Mark I) (Leontief 1989, s. 358–359).

När Leontief här talar om den otillräckliga partialanalysen har han nog den marshallianska ansatsen i tankarna. Input-output-analysen beaktar i princip alla interdependenser i produktionssystemet, om än på en mer eller mindre aggregerad nivå. För att få detta hanterligt görs många förenklande antaganden. Ett är att

produktionsfunktionerna är linjära med konstanta mängder av olika insatsfaktorer per enhet output av en viss vara eller för en viss sektor. Input-output-analysen gör det möjligt att beräkna vad en viss ökning av en viss output skulle kräva i form av ökad input av olika varor och tjänster, när alla direkta och indirekta effekter har beaktats.

Det var en gigantisk empirisk uppgift som Höglund och Werin åtagit sig när de skulle göra en input-output-studie av den svenska ekonomin. Flera organisationer var involverade. Stockholms högskola hade fått ett anslag från Ford Foundation som täckte en stor del av kostnaderna. För att göra en mer detaljerad undersökning av verkstadsindustrin engagerade sig Industriens Utredningsinstitut i projektet och finansierade den delen av studien. Höglund anställdes för denna uppgift vid IUI 1957. Jordbrukets Utredningsinstitut gjorde en specialstudie av jordbrukets inputstruktur. I en rådgivande kommitté hade även Konjunkturinstitutet en representant. Kommerskollegium bidrog med industristatistik som tillsammans med enkäter ifyllda av företag, institutioner och myndigheter utgjorde huvuddelen av det statistiska grundmaterialet. Höglund och Werin gjorde själva enkäterna, helt och hållet. Finansiellt bidrog även Statens råd för samhällsforskning och Handelsbanken med smärre belopp.

Höglund bereder marken – eller kanske man ska se det som ”Lesefrüchte” från hans instudering av området – med bland annat en skrift om *Input-output och den strukturella interdependensen* som publicerades av IUI 1958. Det är en mycket pedagogiskt upplagd skrift som börjar med den historiska bakgrunden hos Quesnay, Walras och Leontief, följt av ett lättförståeligt sifferexempel som illustrerar interdependensen mellan olika sektorer och ”möjlighet[en] att få siffermässiga uttryck för de indirekta effekter av en given förändring som uppstår genom en serie återverkningar inom systemet” (s. 13). I nästa steg generaliseras framställningen med hjälp av algebra, och Höglund gör bland annat en elegant koppling till olika sidor av nationalräkenskapssystemet. Det är principer som presenteras i skriften; några empiriska beräkningar fanns ännu inte.

IUI-skriften följdes av en artikel i *Ekonomisk Tidskrift* 1959 om ”Jämviktsanalys, aktivitetsanalys och input-output”. I en fotnot i inledningen skriver Höglund att ”[b]land litteraturen [på området] må särskilt framhållas Robert Dorfman, Paul A. Samuelson and Robert M. Solow, *Linear Programming and Economic Analysis*”, och antyder därmed att uppsatsen påverkats av en bok som kommit ut 1958 och under många år spelade en viktig roll i högre undervisning och forskning. Mer om den senare.

Höglunds uppsats är strängt formell, och frågan om teoriernas ”realism lämnas [fortfarande] utanför, även om vid något tillfälle problem om empirisk anknytning beröres” (s. 82). Höglund börjar med en presentation av Walras jämviktssystem med givna produktionskoefficienter, vilket i nästa steg vidgas till ett

generellare jämviktssystem och följs av en jämförelse mellan jämviktsanalys och aktivitetsanalys i form av linjär programmering, för att avslutas med en diskussion av relationen mellan input-output-analys och de tidigare diskuterade analysformerna. I en festskrift till Johan Åkerman diskuterar Höglund (1961) duala problem inom linjär programmering.

Den första mycket begränsade empiriska rapporten publicerades i IUI:s årsbok *Industriproblem 1960*, som var en bok som visade en del av den verksamhet som bedrevs vid det 1959 20-årsjubilerande IUI. Höglunds bidrag ”Input-output-undersökning för verkstadsindustrien” visar en del preliminära resultat för bilindustrin och dess inputsida uppdelad på 24 levererande sektorer.

Den första ”stora” skriften från input-output-studien var Höglunds och Werins gemensamma bok *The Production System of the Swedish Economy: An Input-Output Study*, som år 1964 publicerades i serien Stockholm Economic Studies. Men eftersom Industriens Utredningsinstitut var involverat och hade finansierat en del av studien så ville även IUI ge ut boken i sin skriftserie. Det enda särskiljande i IUI-versionen är ett extra förord av Lars Nabseth samt egna pärmar. Författarna skrev manus på svenska, men med en översättare som mellanhand publicerades boken på engelska.

I denna skrift gick man efter de teoretiska resonemangen i närkamp med de praktiska problemen, som ventilerades ur alla aspekter. Det är ohanterligt att analysera produktionen av varje enskild vara eller tjänst utan det blir nödvändigt med aggregering till grupper. Hur denna aggregering skedde blev resultatet av olika typer av överväganden: varornas likhet, varornas samband med varandra i produktion och konsumtion, vad som producerades inom olika företag, den existerande industri- och handelsstatistikens indelning, intresseorganisationerna inom industri och handel, etc. Resultatet blev 127 varu- och tjänstegrupper som betraktades som producerade inom produktionssystemet. Många spelade dessutom en roll inom importen. Till boken fogades en bilaga på drygt 600 sidor, *Input-output-tabeller för Sverige år 1957*, där indelningar, källor och beräkningar redovisas i detalj.

Detta var de första omfattande input-output-tabellerna för den svenska ekonomin. Därefter har Statistiska centralbyrån utarbetat input-output-tabeller; de första avsåg år 1964. På senare år har SCB använt input-output-tekniken bland annat för att studera de totala koldioxidutsläpp som genereras av produktionen bakom den svenska konsumtionen.

DISPUTATIONEN

Den 7 maj 1966 disputerade Bengt Höglund i Lund för filosofie doktorsgraden med en avhandling publicerad av IUI med titeln *Modell och observationer*:

En studie av empirisk anknytning och aggregation för en linjär produktionsmodell.
Fakultetsopponent var docenten Fritz Holte från Norge.

Avhandlingen kan närmast ses som en efterskörd av input-output-studien. Höglund förklarar i förordet:

Det arbete som redovisas i denna bok påbörjades under min medverkan i den svenska input-output-undersökningen 1957–1962. Efter input-output-undersökningens avslutning fortsattes det vid Industriens Utredningsinstitut, och sedan jag sommaren 1963 tillträtt en befattning vid Lunds universitet vidarefördes det och avslutades vid Nationalekonomiska institutionen vid Lunds universitet. Arbetet, som således varit förlagt till olika institutioner, har ingått som ett led i Industriens Utredningsinstituts studier av de grundläggande sammanhangen inom näringslivet (s. VII–VIII).

Till skillnad från nutida avhandlingsförfattare kunde Höglund tacka såväl dem som hjälpt till med korrekturläsning som den som skrivit ut manuskriptet. Författaren skrev inte manus direkt på dator på den tiden, utan ursprungsmanuset – ofta handskrivet – renskrevs på maskin av en sekreterare.

Att genomföra de mycket omfattande empiriska beräkningarna vore svårt utan datorstöd. Men datoriseringen var i sin linda och för datorberäkningarna fick Höglund anlita specialister: ”Avdelningen för numerisk analys vid Matematiska institutionen vid Lunds universitetet har välvilligt hjälpt mig med numeriska beräkningar” (s. VIII). Även för själva input-output-boken hade externt stöd krävts. Det gällde att invertera en matris om 127×127 , och IBM skickade sin egen specialist för att genomföra det.

Den input-output-studie som låg bakom doktorsavhandlingen hade slutat i en uppdelning av ekonomin i 127 varu- och tjänstegrupper (i fortsättningen bara kallade varugrupper). Huvudfrågan i doktorsavhandlingen var vad aggregeringsnivån betydde. För den empiriska delen undersöktes detta genom ytterligare aggregering till dels 33, dels 13 varugrupper. Exporten 1957 var känd för samtliga 127 varugrupper.

Höglund fann t.ex. att från varugrupp 1 (jordbruksprodukter, trädgårdsprodukter, fisk) i 13-gruppsmodellen, vilket motsvarade grupperna 1–3 och 5 i 127-gruppsmodellen, krävdes för exporten en total produktion (dvs. direkt för export plus *indirekt* produktion) på 806,4 miljoner kronor om 127-gruppsmodellen användes. Om i stället den mer aggregerade 13-gruppsmodellen användes för beräkningarna krävdes en total produktion på 660,0 miljoner kronor. Effekten av ökad aggregering var således ganska betydande; i genomsnitt för varugrupperna i 13-gruppsmodellen rörde det sig om 14,8 procent (s. 142). Det var således ett slags negativ kunskap som avhandlingen förmedlade: aggregering är problematisk.

Opponenten Holte var ganska kritisk, vilket framgår i hans recension av avhandlingen i *Swedish Journal of Economics* 1967. Han menade bland annat att ”det är en bristfällig koppling mellan den teoretiska delen (de första fem kapitlen) och den empiriska delen (de sista tre kapitlen)” (s. 72).⁴ Holte fortsätter: ”Jag känner i synnerhet bristen på en teoretisk grund för en diskussion av skillnader mellan olika modeller” (s. 72). Men han har naturligtvis också något positivt att säga: ”Man måste imponeras av den energi och ihärdighet som [Höglund] har visat i en analys som har en mycket krävande utgångspunkt” (s. 72). Holte tycks uppskatta de teoretiska delarna mer än de empiriska, och nämner Höglunds bidrag till jämviktsproblematiken och aggregeringsfrågan.

För betygsnämnden hade Guy Arvidsson skrivit ett yttrande i vilket även Karl-Gustav Landgren och Björn Thalberg instämde. Detta var något positivare i tonen än Holtes recension:

Höglunds avhandling har ... vissa brister. Enligt min mening väger dessa emellertid inte särskilt tungt gentemot avhandlingens förtjänster. Som helhet betraktad är denna bok en mycket respektingivande prestation. Den visar att Höglund är en kunnig, uppslagsrik och omdömesgill forskare, ehuru ännu så länge mera framstående som ren teoretiker än som ekonometriker. Den visar otvetydigt att Höglund hör till dem som är förtjänta av att på allt sätt uppmuntras till fortsatt forskning.

Försvaret av avhandlingen genomfördes mycket förtjänstfullt: lugnt, sakligt och instruktivt.

Jag föreslår att avhandlingen åsättes betyget *Med beröm godkänd*, varvid förutsattes att betyget skall meritera till docentur.

Samhällsvetenskapliga fakulteten gick på betygsnämndens linje och beslöt vid sammanträde den 26 maj 1966 ge avhandlingen betyget *Med beröm godkänd*. Samtidigt antogs Höglund som docent.

PRECEPTUREN/BITRÄDANDE PROFESSUREN

Bengt Höglund hade sedan 1 juli 1963 varit ordinarie universitetslektor i Lund och periodvis vikarierat som professor. Tidens formalism i detaljer illustreras av ett tjänstgöringsintyg där det framgår att han också ”har meddelat professorsundervisning i nationalekonomi 4 timmar i januari 1967”.

4 Det är notabelt att ett halvsekel senare är denna typ av kritik knappast mindre motiverad, när ekonometriska modeller förekommer i nästan varje avhandling och av dataskäl ofta måste avvika mer än önskvärt från en grundläggande ekonomisk modell.

År 1968 sökte Höglund en tjänst som preceptor i nationalekonomi vid universitetet i Lund. (Tjänstebestämmelsen preceptor avskaffades 1969 och ersattes med biträdande professor.) Detta var en tjänst som i meriteringshänseende krävde mer än en docentur men mindre än en professur. Tjänsten söktes förutom av Höglund av docent Bo Södersten. Till sakkunniga utsågs Ragnar Bentzel, Assar Lindbeck och Björn Thalberg. Jämfört med hur ansökningar ser ut och bedöms nu för tiden var kriterierna annorlunda på 1960-talet.

Internationell tidskriftspublicering hade inget egenvärde på den tiden. Höglund hade för övrigt ingen sådan publicering; det närmaste var två artiklar i *Ekonomisk Tidskrift*. Medtävlaren Bo Södersten hade haft en artikel i *American Economic Review* tillsammans med Karl Vind, men enligt Bentzel hade Ronald W. Jones visat att den innehöll ”ett fel som är av så allvarlig art, att artikelns huvudpoäng går förlorad”, så den var inte meriterande.

I stället för att fästa vikt vid var och i vilken form något var publicerat var det kvaliteten på innehållet som de sakkunniga koncentrerade sig på att bedöma, i Höglunds fall huvudsakligen kvaliteten på doktorsavhandlingen och övriga publikationer i input-output-studien. I det sammanfattande omdömet pekar Bentzel på att ”Höglunds produktion är starkt koncentrerad till ett enda specialområde” och

från meriteringssynpunkt sett måste denna koncentration betraktas som ett minus. En annan svaghet som enligt min mening vidlåder Höglunds arbeten är den extrema formalismen i analysmetoderna. Man får ofta en känsla av att författaren vid sin analys är mer road av matematiken än av det ekonomiska problem analysen gäller.

Vidare pekar Bentzel på att Höglunds vetenskapliga produktion inte är särskilt omfattande och att det egentligen bara är avhandlingen och input-output-arbetet som har någon vetenskaplig vikt.

Som specimen för en preceptor väger emellertid båda dessa arbeten tungt. Det är här fråga om en docentavhandling plus ett mycket omfattande empiriskt arbete av stort vetenskapligt värde. Tillsammans med de mindre skrifter som Höglund presterat anser jag dessa två arbeten utgöra tillräckliga specimen för kompetens till en preceptor.

Bentzel betraktar Södersten som ungefär jämbördig: ”Höglunds avhandling sätter jag före Söderstens, men det uppvägs av att den senares lärobok enligt min mening utgör ett tyngre vägande specimen än Höglunds input-output-arbete.” Vad som till slut faller utslaget till Höglunds fördel är hans analystekniska skicklighet och att ”hans arbeten är mer gediget utförda än Söderstens och han råkar

inte ut för sådana malörer i form av småfel och konsistensproblem, som ofta förekommer i Söderstens skrifter”.

Assar Lindbeck hävdar att det knappast kan råda någon tvekan om Höglunds kompetens medan det är mer tveksamt i Söderstens fall, men att denne ”tack vare sin lärobok, kan förklaras kompetent till en preceptor”. Björn Thalberg menar att före Söderstens lärobok i internationell ekonomi var Höglund klart mest meriterad, och att ”det innleverte manuskriptet til denne lärebok” visserligen ”alt i alt har en betydelig meriterende verdi”, men inte helt höjer Söderstens nivå till Höglunds.

Det var alltså Bengt Höglund som förordades av alla tre sakkunniga, och den 1 mars 1970 tillträdde han tjänsten som biträdande professor, som ersatt den gamla titeln preceptor. Tjänsten omvandlades 1979 till en vanlig professur.

EFTER DOKTORSAVHANDLINGEN

Efter doktorsavhandlingen skrev Bengt Höglund inte mycket. Man finner lite pedagogiskt material. År 1978 kom ett häfte om *Den offentliga sektorn i svensk ekonomi* som kom att ingå i läroboken *Svensk blandekonomi* (1979), som gavs ut av det författarkooperativa förlaget Dialog, som hade Föreningen Nationalekonomer i Lund i ryggen. Göran Skogh och Eskil Wadensjö var medverkande. Det är en bok avsedd för den inledande undervisningen. Juristerna i Lund hade en liten kurs i nationalekonomi som Höglund var ansvarig för, och boken användes där. Boken innehöll mer mikro- än makroteori, och Höglunds intresse för besluts- och spelteoretiska frågor lyser igenom.

Boken följdes av den snarlika *Spelet om resurserna* (1984), som hade flera kapitel som i reviderad form hade övertagits från den förra boken. Eskil Wadensjö var fortfarande medverkande och boken kom i flera upplagor. Till det pedagogiska författarskapet skulle man också kunna räkna en artikel i *Ekonomisk Debatt* om ”Omröstning med enkel och kvalificerad majoritet” (1987), där Höglund diskuterar vilka omständigheter som är relevanta för valet av beslutsregel. Uppfostrad i den Åkermanska miljön kunde han inte undvika att anknyta historiskt till Wicksell, förutom de mer närliggande Buchanan och Tullock.

PÅ INSTITUTIONEN

Även om Höglund inte skrev så mycket efter doktorsavhandlingen drog han sig inte undan det intellektuella och sociala livet på Nationalekonomiska institutionen. Han kom dagligen, ofta på sin cykel, till institutionen på Södra lasarettssmådet, dit den hade flyttat 1967 eller 1968 efter att under några få år ha hållit till i gamla seminariet på Getingevägen. Han satt ofta och länge i fikarummet, som

tillika var seminarierum, och läste *Dagens Nyheter* och delgav gärna en reflektion över det lästa när någon dök upp. Med tiden besvärades han av dålig hörsel, och när han vid ett tillfälle kom till seminarierummet för kaffe efter en föreläsning lät han undslippa sig: ”Bra studenter, inga frågor.”

Höglund motionerade genom att spela tennis med bland annat Rolf Färe, Lars Jonung och Jan Pettersson, och han var svårslagen. Han hade som regel att noga bokföra alla sina tennisresultat och påstod att han hade dessa noterade från ungdomen och framåt. Mats Lundahl berättar i ett mejl om en episod:

En dag på gamla köket kom jag in i i kopieringsrummet. Bengt stod där. Han visade vad han kopierade: en liten tidningsartikel om honom från Småland. Det hade varit hans värsta dag i livet. Först hade han förlorat i tennis, och därefter hade blixten slagit ner i honom. Sant, och han fick inga men. Antar att det var tennisen som grämde honom.

Han handledde och undervisade naturligtvis också. Jag minns hans 4-betygskurs på DOSSO, dvs. Dorfman, Samuelson och Solows bok *Linear Programming and Economic Analysis*. Var och en som gått igenom alla nivåer i en universitetsutbildning har väl blivit särskilt påverkad av någon eller ett par kurser, medan andra snarast har känts som transportsträckor. Höglunds DOSSO-kurs var en sådan som satte spår i studenterna. Det var en krävande kurs; det gick inte att slarva sig igenom den. Framför allt överförde Höglund på deltagarna de krav på noggrannhet och stringens i resonemanget som kännetecknat hans eget skrivande. Slappa formuleringar, där det t.ex. inte var en klar skillnad på nödvändiga och tillräckliga villkor för en slutsats var oacceptabla. Det var en sådan kurs som gav en hög grad av – för att använda ett pedagogiskt modeuttryck – generisk kunskap i gott akademiskt tänkande och skrivande.

Mina sista mellanhavanden med Bengt Höglund skedde i samband med att uppslagsverket *Nationalencyklopedin* utarbetades i slutet av 1980- och början av 1990-talet. Jag hade tidigare varit medförfattare till en bok om nationalekonomiska termers innebörd (Dickson, Luukkainen och Sandelin 1986) och hade nu fått uppdraget att till *Nationalencyklopedin* föreslå nationalekonomiska uppslagsord, författare och granskare. Bengt var naturligtvis en idealisk författare (som utnyttjades alltför lite) i ett sammanhang där det gällde att på ett strängt begränsat utrymme ge en klar definition och en kort men meningsfull kompletterande text, som t.ex. i hans artiklar om ”effektivitet” och ”extern effekt”.

De flesta uppfattade det som ett hedersuppdrag i folkbildningens tjänst att skriva för *Nationalencyklopedin*. Få nekade när de blev kontaktade av *Nationalencyklopedins* redaktion. Hur hedrande det uppfattades att själv vara föremål för en artikel – eller kanske snarare hur bedrövad den kunde bli som inte var

det – blev jag inte medveten om förrän banden med bokstaven H hade kommit ut. Höglunds Lundakollega Björn Thalberg ringde en dag och sa att Bengt grubblade över varför han inte fanns med som uppslagsord. (Höglund var för övrigt inte den ende som genom ombud ville veta varför han saknades.) Att vara svensk professor hade jag själv ursprungligen trott skulle vara tillräckligt, men vid ett möte i Lund i början av projektet gav ledningen tydliga instruktioner i annan riktning. Den vetenskapliga positionen vägde lätt (och jag var för övrigt oklar över Höglunds formella ställning efter olika tjänstereformer). Det avgörande skulle i stället vara i vad mån människor stötte på namnet i media och kunde tänkas vilja veta mer om personen. Det var alltså kändisskapet bland allmänheten som betydde något.⁵ Praxis försköts emellertid, i varje fall för nationalekonomerna, mot större vikt vid faktiska insatser och lägre vikt vid kändisskap efter hand som man närmade sig slutet av alfabetet.⁶ När det var dags för nätutgåvan av *Nationalencyklopedin* kom Höglund välförtjänt med för sina insatser som en av de svenska pionjärerna inom input-output-analysen.

Input-output-analysen är knappast längre något forskningsområde i sig. Liksom det besläktade nationalräkenskapssystemet har den snarast blivit ett redskap för de statistiska myndigheterna. Men pionjärerna bakom olika verktyg i det praktiska livet finns ofta i den akademiska världen och är värda att minnas för sina insatser. Bengt Höglunds och Lars Werins insatser för de svenska input-output-räkenskaperna är ett sådant exempel.

REFERENSER

- Blaug, Mark, red. (1986), *Who's Who in Economics: A Biographical Dictionary of Major Economists 1700–1986*. 2:a uppl. Cambridge, MA: MIT Press.
- Dickson, Harald, P. A. Luukkainen och Bo Sandelin (1986), *Termer i nationalekonomi – innebörd och sammanhang*. Malmö: Liber.
- Dorfman, Robert, Paul A. Samuelson och Robert M. Solow (1958), *Linear Programming and Economic Analysis*. New York: McGraw-Hill.

5 Höglund befann sig på en institution där två av de tongivande – Ingemar Ståhl och Bo Södersten – var aktiva i den allmänna debatten och medialt uppmärksammade. Höglund var inte intresserad av att delta i debatten. Han representerade snarare en forskare som hade skrivit färdigt när avhandlingen var klar.

6 En person alldeles i början av alfabetet föreslog jag skulle komma med på vetenskapliga meriter för att han var en av de två levande svenskar som fanns i andra upplagan av den citeringsbaserade *Who's Who in Economics* (Blaug 1986), och jag gjorde själv ett utkast till en kort artikel. Ämnesredaktören fick emellertid något som på redaktionsjargongen kallades JÖS-lapp – en kommentar från ”allgranskaren” Jan-Öjvind Swahn – med innebörden att ”detta verkar vara en oviktig person som inte bör komma med om han inte hör till *NE:s* skribenter”!

- Holte, Fritz C. (1967), "Recension av Höglund, B. 1966, Modell och observationer". *Swedish Journal of Economics*, vol. 69, nr 1, 70–73.
- Höglund, Bengt (1955), "Form och fakta i ekonomisk teori". *Ekonomisk Tidskrift*, årg. 57, nr 4, 235–256.
- Höglund, Bengt (1958), *Input-output och den strukturella interdependensen*. Småtryck nr 11. Stockholm: Industriens Utredningsinstitut.
- Höglund, Bengt (1959), "Jämviktsanalys, aktivitetsanalys och input-output". *Ekonomisk Tidskrift*, årg. 61, nr 2, 82–113.
- Höglund, Bengt (1960), "Input-output-undersökning för verkstadsindustrin: några preliminära resultat med anknytning till bilindustrin". I *Industriproblemen 1960*. Stockholm: Industriens Utredningsinstitut.
- Höglund, Bengt (1961), "Programmering och marknadsanpassning". I Hugo Hegeland, red., *Money, Growth and Methodology*. Lund: CWK Gleerup.
- Höglund, Bengt (1966), *Modell och observationer: en studie av empirisk anknytning och aggregation för en linjär produktionsmodell*. Doktorsavhandling i nationalekonomi vid Lunds universitet. Stockholm: Industriens Utredningsinstitut och Almqvist & Wiksell.
- Höglund, Bengt (1978), *Den offentliga sektorn i svensk ekonomi*. Lund: Dialogos.
- Höglund, Bengt, under medverkan av Göran Skogh och Eskil Wadensjö (1979), *Svensk blandekonomi: några huvuddrag*. Lund: Dialogos.
- Höglund, Bengt, under medverkan av Eskil Wadensjö (1984), *Spelet om resurserna i den svenska blandekonomin*. Lund: Dialogos.
- Höglund, Bengt (1987), "Omröstning med enkel och kvalificerad majoritet". *Ekonomisk Debatt*, årg. 15, nr 3, 215–224.
- Höglund, Bengt (1993), "Hågkomster från Lund". I Claes-Henric Siven, red., *22 ekonomiska essäer tillägnade Lars Werin*. Stockholm: SNS Förlag.
- Höglund, Bengt och Lars Werin (1964), *The Production System of the Swedish Economy: An Input-Output Study*. Stockholm: Acta Universitatis Stockholmiensis, Stockholm Economic Studies, New Series IV, Almqvist & Wiksell. Även utgiven av Industriens Utredningsinstitut.
- Höglund, Bengt och Lars Werin, under medverkan av Carlaxel Carlström (1964), *Input-output-tabeller för Sverige år 1957*. Bilaga till *The Production System of the Swedish Economy: An Input-Output Study*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Leontief, Wassily (1989), "Curriculum Vitae". I Horst Claus Recktenwald, red., *Die Nobelpreisträger der ökonomischen Wissenschaft 1969–1988*, Band 1, 358–359. Düsseldorf: Verlag Wirtschaft und Finanzen.
- Åkerman, Johan (1997), *En samhällsforskarens minnesbilder*. Lund: Institutet för Ekonomisk Forskning, Lunds universitet.

FÖRFATTARPRESANTATION

Bo Sandelin (f. 1942) är professor emeritus i nationalekonomi vid Handelshögskolan vid Göteborgs universitet. Hans intresseområden inom nationalekonomin har varit kapital- och investeringsteori (licentiatavhandling), bostadsekonomi (doktorsavhandling), brottsekonomi, och de senaste decennierna främst det ekonomiska tänkandets historia. De flesta av hans tidskriftsartiklar ligger inom det sistnämnda området.

Till hans mest spridda skrifter hör ett antal läroböcker: *Den svenska ekonomin* (7:e uppl. 1997) och *Det ekonomiska tänkandets historia* (tillsammans med Hans-Michael Trautwein och Richard Wundrak, 4:e uppl. 2008). Den sistnämnda boken har även kommit i tre engelska utgåvor, *A Short History of Economic Thought* (3:e uppl. 2014), och en esperantoutgåva, *La historio de ekonomika pensado* (2013). Även *Ekonomin i EU* (4:e uppl. 2013) har nått stor spridning. En idéhistorisk bok utanför ekonomiämnet är *Esperanto – drömmen om ett världsspråk*, som utkom 2013 på Dialogos Förlag.